

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВИТИ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ

PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS OF PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS FOR INTERACTION WITH PARENTS

У статті висвітлюється проблема підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з батьками дітей дошкільного віку. Розкрито сутність поняття «взаємодія». Зауважено, що сучасна сім'я не в змозі самостійно вирішити проблеми успішного виховання та навчання дитини. Завдання вихователів закладів дошкільної освіти в роботі з батьками – сприяти створенню єдиного виховного поля, здатного забезпечити повноцінний розвиток дитини. Акцентовано на важливості співпраці закладів дошкільної освіти із сім'ями, оскільки від професійності вихователя, його вміння встановити взаємодію з батьками залежить ефективність навчання та виховання дитини у закладі дошкільної освіти. Взаємодію закладу дошкільної освіти із сім'ями дітей визначаємо як процес реалізації партнерських взаємин, спільної діяльності, суб'єктами якого виступають діти, батьки і вихователі, що здійснюється задля успішної реалізації освітньо-виховних завдань. Проаналізовано професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти», наголошено, що важливою професійною компетентністю вихователя є вміння встановлювати партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, працювати в команді. Здійснено аналіз навчальної дисципліни «Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами», окреслено мету, програмні результати навчання, перелік тем, що пропонуються в ході її вивчення. У процесі опитування здобувачів освіти щодо сформованості у них вміння встановлювати з батьками вихованців партнерську взаємодію встановлено, що 63,3 % студентів визначають свій рівень як достатній, 36,7 % – високий; 74,6 % здобувачі освіти правильно визначають сутність поняття «партнерська взаємодія», володіють вміннями та навичками організації партнерської взаємодії з батьками вихованців. Зауважено, що формування вміння встановлювати ефективну партнерську взаємодію з батьками вихованців сприяла ї педагогічна практика.

Освітній процес у закладі вищої освіти повинен забезпечувати підвищення професійної компетентності майбутніх вихователів ЗДО, стимулювати їх до професійного саморозвитку та самовдосконалення, використання сучасних форм та методів роботи з батьками.

Ключові слова: взаємодія, партнерська взаємодія, співпраця з батьками дітей дошкіль-

ного віку, процес підготовки, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти.

The article highlights the problem of training of future educators of preschool education institutions to interact with parents of preschool children. The essence of the concept of "interaction" is revealed. It is noted that the modern family is not able to independently solve the problems of successful upbringing and education of the child. The task of educators of preschool education institutions in working with parents is to contribute to the creation of a single educational field capable of ensuring the full development of a child. Emphasis is placed on the importance of cooperation of preschool education institutions with families, since the effectiveness of education and upbringing of a child in a preschool education institution depends on the professionalism of the educator, his ability to establish interaction with parents. We define the interaction of a preschool education institution with children's families as the process of implementing partnership relations, joint activities, the subjects of which are children, parents and educators, which is carried out for the successful implementation of educational and educational tasks. The professional standard "Educator of a preschool education institution" was analysed, it was emphasized that an important professional competence of an educator is the ability to establish partnership interaction with participants in the educational process, to work in a team. An analysis of the educational discipline "Theory and methods of cooperation of the preschool education institution with families" was carried out, the purpose, program results of the study, and a list of topics offered during its study were outlined. In the process of surveying students regarding their ability to establish a partnership with their children's parents, it was established that 63.3% of students define their level as sufficient, 36.7% as high; 74.6% of students correctly define the essence of the concept of "partner interaction", have the skills and abilities to organize partner interaction with parents of children. It was noted that pedagogical practice also contributed to the formation of the ability to establish effective partnership interaction with parents of children. The educational process in the institution of higher education should ensure an increase in the professional competence of future teachers of the preschool education institution, stimulate them to professional self-development and self-improvement, use modern forms and methods of working with parents.

Key words: interaction, partner interaction, cooperation with parents of preschool children, training process, future teachers of preschool education institutions.

УДК 378[373.2.011.3-051+173.5-055.52]316.454.55
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/54.1.11>

Березовська Л.І.,
докт. пед. наук,
професор кафедри теорії
та методики дошкільної освіти
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку системи дошкільної освіти в Україні зростає роль досліджень, які спрямовані на пошук ефективних методів та форм взаємодії закладів дошкільної освіти (далі ЗДО) із сім'ями вихованців.

Сучасне суспільство розуміє визначальну роль сім'ї у розвитку дитини. Проте чимало сімей сьогодні опинилися в кризовій ситуації. Війна з російським агресором, економічна криза, соціальна напруженість, негативно впливають на виховну функцію сім'ї. Батьки усвідомлюють недоліки сімейного виховання і визнають, що для гармонійного

розвитку дитини їм не вистачає психолого-педагогічних знань та умінь будувати безконфліктні взаємини з дітьми, із розумінням ставитися до проявів характеру дитини, її унікальності та неповторності.

Важливу роль у формуванні гармонійного та всебічного розвитку особистості дитини відіграє ефективна взаємодія педагогів закладу дошкільної освіти з сім'ями дітей. Ефективність навчання та виховання дитини у ЗДО, значною мірою залежить від взаємин, що складаються між вихователями та батьками. Партнерська взаємодія батьків та вихователів ЗДО допоможе подолати ряд проблем у розвитку дитини, поглибити знання щодо умов її розвитку. Відтак необхідно, щоб ЗДО та сім'я співпрацювали, адже тільки за таких умов можливо забезпечити неперервність виховних впливів на дитину, створити сприятливі умови для її гармонійного та всебічного розвитку. Без добре осмисленої й методично підготованої стратегії виховної співпраці із сім'єю, освітній вплив ЗДО буде обмеженим.

На важливості співпраці ЗДО із сім'ями наголошено у Базовому компоненті дошкільної освіти. У Документі зазначено, що взаємодія ЗДО з родинами дітей спрямована на формування психолого-педагогічної культури батьків, відповідального батьківства, партнерську взаємодію у триаді дитина-педагог-батьки [5].

У листі МОН України «Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році [7], наголошується на важливості співпраці ЗДО з батьками, встановленню «тісної комунікації» між усіма учасниками освітнього процесу. Таким чином, ЗДО є своєрідним містком, покликаним забезпечити зв'язок між сім'єю, родиною дитини та незнайомим світом, колективом, групою, до життя якого дитина прилучається.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сьогодні ученими проводяться дослідження спрямовані на пошук ефективних форм та методів взаємодії ЗДО із сім'ями. У наукових працях учених висвітлюються такі аспекти цієї проблеми: виховання дитини в сучасній сім'ї (Т. Алексеєнко, Л. Гончар, В. Костів, В. Оржеховська В. Постовий, М. Стельмахович, Г. Тарасенко, У. Шостак та ін.); взаємодію ЗДО із сім'ями (І. Бех, А. Богуш, В. Кириченко Т. Кравченко, С. Ладивір, Н. Лисенко, М. Мащовець, О. Хромової та ін.); вплив батьківсько-дитячих взаємини на формування особистості дитини (О. Варга, Т. Гончар, Н. Лубенець, Т. Яблонська та ін.); формування сімейних цінностей і педагогічної культури батьків (Т. Алексеєнко, К. Журба, В. Киричок, О. Кононко, Т. Кравченко, О. Сухомлинська та ін.).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукового фонду засвідчив, що на тлі багатоаспектності вивчення проблеми взаємодії ЗДО із сім'ями дітей

недостатньо висвітленим є змістовий та організаційно-методичний аспекти підготовки майбутніх вихователів ЗДО до роботи з батьками дітей дошкільного віку.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у висвітленні особливостей підготовки здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до взаємодії з батьками дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для розкриття сутності означеної проблеми розглянемо сутність поняття «взаємодія».

У філософському словнику феномен «взаємодія», з одного боку, визначається як форма зв'язку предметів та явищ довколишнього світу, яка здійснюється в результаті взаємних змін; з іншого – філософська категорія, що відображає різновид взаємозв'язку – взаємний вплив різних об'єктів один на одного та результати і зміни, спричинені таким впливом [8, с. 55]. Таким чином, взаємодія, з філософської позиції включає явища, що відбуваються в довіллі, соціумі, процесах мислення та вплив об'єктів один на одного, їх взаємна зумовленість.

У психології «взаємодія» розглядається як процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємну зумовленість і зв'язок. Особливість взаємодії полягає у її причинній зумовленості [9, с. 46].

В Українському тлумачному словнику поняття «взаємодія» визначається як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також погоджена дія між ким-, чим-небудь [1, с. 119].

С. Гончаренко поняття «педагогічна взаємодія» визначає як особистісний контакт між педагогом та дітьми, випадковий або навмисний, окремий або прилюдний, тривалий або короточасний, що ведуть до змін у поведінці, діяльності, відносинах та ін. [2, с. 68].

На думку, Н. Коломієць «взаємодія» – це процес спільної комунікативної діяльності, яка проявляється в обміні інформацією, організації сумісних дій, застосуванні індивідуальних внесків (надбань), спрямованих на розв'язання спільного питання, що має своїм результатом взаємозміни їхньої поведінки, діяльності, стосунків [4, с. 118].

Ф. Карагозлю педагогічну взаємодію обґрунтовує як прямий або зворотний зв'язок суб'єктів освітньо-виховного процесу, що передбачає їхню взаємну активність і співробітництво задля взаємозбагачення й особистісного зростання [3, с. 58].

Узагальнюючи наукові підходи щодо сутності феномену «взаємодія», визначаємо означене поняття як цілеспрямований процес, що передбачає реалізацію освітньо-виховних завдань, обмін інформацією між учасниками спілкування, здійснення психолого-педагогічного супроводу, коригування дій задля досягнення поставлених цілей.

Взаємодія вихователя ЗДО з батьками дітей повинна бути спрямована на:

- виявлення зацікавленості вихователя до проблем розвитку й виховання дитини, ознайомлення із закономірностями її розвитку;

- допомога родині в пізнанні індивідуальних особливостей дитини, її вподобань, інтересів та схильностей;

- співпраця з батьками дітей для досягнення єдності виховних впливів на дитину.

Завдання закладів вищої освіти (далі ЗВО) – підготувати компетентних фахівців, майбутніх вихователів ЗДО, здатних до педагогічної взаємодії в умовах як сімейного, так і суспільного дошкільного виховання.

Вимоги до професійної компетентності вихователя ЗДО визначено у професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» [6]. У документі визначено перелік трудових функцій та професійних компетентностей, однією з яких є партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу, що передбачає здатність до ефективної співпраці та комунікації у професійній діяльності, командної взаємодії.

Зауважимо, що освітньо-професійними програмами «Дошкільна освіта. Практична психологія в закладах дошкільної освіти» та «Дошкільна освіта. Логопедія в закладах дошкільної освіти» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, які навчаються у Державному закладі «Південно-український національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» передбачено вивчення навчальної дисципліни «Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами».

Метою навчальної дисципліни є сформулювати у майбутніх вихователів ЗДО теоретичну та практичну готовність до організації взаємодії з батьками, проєктувати систему роботи з ними; оволодіти формами й методами організації роботи з батьками дітей. Програмними результатами навчальної дисципліни (ПРН) є: здатність здійснювати суб'єкт-суб'єктну взаємодію і міжособистісне спілкування з дітьми дошкільного віку та особистісно- і соціально зорієнтоване спілкування з батьками; добирати оптимальні методи, ефективні форми та різноманітні засоби педагогічного впливу на дітей у процесі освітньо-виховної роботи та в конкретних ситуаціях суб'єкт-суб'єктної взаємодії вихователя з дітьми.

Робочою програмою курсу «Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами» передбачено два змістових модулі. Змістовий модуль 1. «Теоретичні засади співпраці закладу дошкільної освіти з родинами» включає вивчення тем: «Особливості взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами», «Організаційні засади діяльності закладу дошкільної освіти та сім'ї», «Форми і методи взаємодії

закладу дошкільної освіти із сім'єю», «Психолого-педагогічні засади просвітництва батьків». Змістовий модуль 2. «Співпраця педагогічного колективу ЗДО з сім'ями дітей» із темами «Проблеми сімейного виховання та актуальні запити педагогічної підтримки сім'ї в умовах ЗДО», «Педагогічна взаємодія ЗДО з батьками», «Моніторинг партнерської взаємодії ЗДО батьками», «Особливості співпраці ЗДО з батьками щодо виховання та навчання дітей дошкільного віку».

Робота зі студентами носила системний характер та включала лекційні заняття, семінари, семінари-практикуми, круглі столи, розгляд практично-зорієнтованих ситуацій та проблемних завдань.

На аудиторних заняттях у процесі роботи зі студентами обговорювали ключові поняття теми, на яких майбутні вихователі ЗДО розмірковували над тим, у чому полягають особливості виховного впливу на дитину у закладі дошкільної освіти?, виокремлювали сучасні підходи до співпраці закладів дошкільної освіти з сім'ями?, визначали принципи співпраці закладів дошкільної освіти з сім'ями вихованців; окреслювали труднощі в організації співпраці вихователя з батьками; обґрунтовували форми взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю; визначали умови успішного родинного виховання дітей в сучасних умовах.

У процесі обговорення студенти брали активну участь у розгляді питань, що стосувалися значення партнерської взаємодії в професійній діяльності майбутнього вихователя ЗДО, обґрунтовували важливість професійних знань та комунікативних умінь у майбутній професії.

На семінарських заняттях робота скеровувалась на закріплення теоретичного матеріалу, студенти розглядали професійно спрямовані ситуації, добирали методики для діагностики взаємин у родині дітей дошкільного віку, складали опитувальники для батьків, на основі яких можна було б визначити, чи знають вони свою дитину, розробляли тематику творчих проєктів для спільної роботи батьків із дітьми, добирали вправи для подолання емоційних та комунікативних бар'єрів між вихователем та батьками, розробляли правила ефективної взаємодії вихователя з батьками, проводили тренінги на вдосконалення у здобувачів четвертого року навчання комунікативних умінь, прийомів ефективного спілкування та оволодіння технікою активного слухання.

Зауважимо, що як підсумковий етап вивчення навчальної дисципліни, студентам було запропоновано оцінити свій рівень умінь встановлювати партнерську взаємодію з батьками дітей. Для цього, студенти мали відповісти на ряд тестових запитань, як-от: що Ви вкладаєте у поняття «партнерська взаємодія»; якими вміннями і навичками організації партнерської взаємодії Ви володієте?; оцініть Ваш рівень сформованості вміння

організації партнерської взаємодії з батьками за 3-ох бальною шкалою, де 1 – дуже низький, два – достатній, три – високий; окреслить перспективи професійного самовдосконалення щодо організації партнерської взаємодії з батьками дітей.

Кількісний та якісний аналіз отриманих результатів засвідчив, що більшість здобувачів (74,6 %) поняття «партнерська взаємодія» розуміють правильно. Вони трактують дефініцію як: «інтегративну систему міжособистісних взаємин, спрямовану на досягнення освітньо-виховних завдань щодо гармонійного та всебічного виховання та розвитку дитини дошкільного віку»; 19,7 % респондентів зауважили, що партнерська взаємодія спрямована на «тріаду між педагогами, дітьми та батьками, щодо вирішення проблем дитини та підтримки її у різних життєвих ситуаціях»; 5,7 % респондентів зауважили, що це «процес, спрямований на встановлення гуманістичних взаємин між батьками, педагогами та дітьми, запобігання негативних проявів у поведінці дитини та її розвиток».

Наступне запитання передбачало з'ясувати, якими вміння і навичками організації партнерської взаємодії здобувачі освіти оволоділи у процесі навчання. Отримані результати засвідчили, що 45,7 % респондентів оволоділи комунікативними вміннями; 28,3 % із розумінням ставиться до проблем дитини, сім'ї; 13, 8 – уникати конфліктного спілкування, долати комунікативні бар'єри, 12,2 % – уміння слухати, знаходити відповідні слова підтримки.

Щодо оцінки рівня сформованості вміння організовувати партнерську взаємодію з батьками дітей, відрадно, що ніхто з опитаних студентів не оцінив свій рівень як дуже низький, більшість здобувачів (63,3 %) визначили як достатній, 36,7 % – високий.

Наступне запитання передбачало з'ясувати, як здобувачі освіти будуть підвищувати свій рівень професійного самовдосконалення щодо організації партнерської взаємодії з батьками дітей. Зауважимо, що найбільш поширеними були тренінги, вебінари, безпосередня практична робота в закладі дошкільної освіти.

Зауважимо, що формуванню уміння встановлювати ефективну партнерську взаємодію з батьками дітей сприяла й педагогічна практика, яку здобувачі освіти проходили на другому й третьому році навчання. У процесі проходження педагогічної практики студенти спостерігали за роботою педагогів з батьками, організацією ранкового прийому дітей, спілкування з батьками у вечірні години, здійснення просвітницької та консультативної роботи з батьками дітей. Крім того, студенти вибудовували власну взаємодію з батьками, вчилися проводити тематичні зустрічі, оформляти стенди, батьківські куточки, тематичні виставки, разом із вихователями організували театралізовані свята, вікторини, конкурси, участь батьків у проєктній діяльності та ін.

Висновки і подальші перспективи. Таким чином, освітній процес у закладі вищої освіти повинен забезпечувати підвищення професійної компетентності майбутніх вихователів ЗДО, стимулювати їх до саморозвитку та самовдосконалення, творчої активності, використання сучасних інформаційно-комунікаційних форм, методів та засобів роботи з батьками дітей.

Задля підготовки конкурентноздатних фахівців у галузі дошкільної освіти необхідно здійснювати діагностику професійної майстерності щодо оволодіння здобувачами освіти необхідними компетентностями визначеними нормативними документами та робочими програмами навчальних дисциплін (освітні компоненти) на основі особистісно-зорієнтованого підходу до студентів, результатів їх досягнень, здійснювати науково-методичний супровід на засадах партнерства, сприятливого мікроклімату, командної взаємодії, створювати сприятливе середовище для особистісного і професійного розвитку здобувачів освіти у поєднанні з інтерактивними методами навчання.

Подальшу перспективу дослідження вбачаємо у розробленні моделі ефективної взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'ями дітей дошкільного віку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бусел В. Український тлумачний словник. Київ : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2016. 1696 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
3. Карагозлю Ф. Педагогічні умови взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Одеса, 2019. 313 с. С 58
4. Коломієць Н. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини 2018. Вип. 58 С. 112-118]
5. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти в Україні. Наказ МОН від 12.01.2021 року № 33. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
6. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» від 19.10.2021 р. № 755-21 URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
7. Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році. Лист МОН України від 27.07.2022 р. № № 1/8504-22 URL: [file:///C:/Users/Sofiya/Downloads/62e3v92e7f631954849654%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Sofiya/Downloads/62e3v92e7f631954849654%20(1).pdf)
8. Філософія: словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар, М. А. Козловець, Л. В. Горохова, В. В. Федоренко, В. О. Федоренко. Київ: КВІЦ, 2020. 274 с.
9. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків: Прапор, 2007. 640 с. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/427530.pdf с. 46